

для здійснення профконсультування нами було продіагностовано 100 старшокласників, використовуючи такі психодіагностичні методики, як: диференційно-діагностичний опитувальник інтересів (ДДО – за С. Клімовим); методику Йовайши (модифікований варіант); методику Джона Холланда.

Диференційно-діагностичний опитувальник інтересів (ДДО – за С. Клімовим) допоміг виявити схильності опитантів до певного типу професії. Він становить короткий опитувальник, який складається з 20 альтернативних суджень. Досліджуваному необхідно вибрати один із двох, указаних у запитаннях видів занять. За результатами вивчення, відповідно до ключа, виявляється орієнтація людини на п'ять типів професій, яка й буде показником ступеня прояву нахилу до певного типу професії. Так, 30% (30 учнів) з опитуваних належать до типу "людина – людина"; 11% (11 учнів) – "людина – знакова система"; 12% (12 учнів) – "людина – природа"; 28% (28 учнів) – "людина – художній образ"; 19,0% (19 учнів) – "людина – техніка".

Методика Йовайши (модифікований варіант) полягає у визначенні оцінки нахилів опитантів до діяльності в різних сферах. За її результатом нами встановлено,

що 24% (24 учні) виявили схильність до сфери мистецтва; 19% (19 учнів) – сфери технічних інтересів; 26% (26 учнів) – роботи з людьми; 10% (10 учнів) – розумової праці; 13% (13 учнів) – рухливої фізичної праці; 8% (8 учнів) – роботи на виробництві та у сфері споживання матеріальних благ, планово-економічної діяльності.

Методика Джона Холланда дає можливість встановити тип професійної спрямованості особистості. Згідно з цим виділяють шість психологічних типів людей. Результати методики свідчать, що для 20% (20 учнів) характерний реалістичний; 9% (9 учнів) – інтелектуальний; 13% (13 учнів) – соціальний; 21% (21 учня) – конвенціональний; 11% (11 учнів) – діловий (підприємливий); 26% (26 учнів) – артистичний типи особистості.

Таким чином, узагальнюючи дані, можна сказати, що серед опитантів прослідковується схильність до всіх типів професій. На жаль, з профконсультаційної бесіди зі старшокласниками ми довідалися, що приблизно 43% учнів у своєму виборі професій не враховуватимуть діагностичні дані. З них – 27% намірені вибирати професію з протилежного типу професії. Наприклад, 11% вибирають "людина – техніка", хоча для них характерно "людина –

людина". Водночас 28% ще не визначилися взагалі з вибором професії.

Тому можна зробити висновки, що питання профорієнтаційного вибору в даній школі вирішено не належним чином. Із результатів дослідження випливає, що багато учнів не визначилися з вибором професії і потребують належного профконсультування. Важливо саме зараз надати цю допомогу, щоб зупинити помилку, яка відіб'ється на самореалізації особистості в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості / О. Ф. Бондаренко. – Харків, 1996. – 152 с.
2. Дружиніна М. Активізуючі методи у профорієнтаційній роботі / М. Дружиніна // Психолог. – 2008. – № 18. – С. 15–16.
3. Коропецька О. М. Профорієнтація та профпідбір : навч. посіб. / О. М. Коропецька. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 348 с.
4. Тешенко О. С. Профорієнтаційна робота в школі / О. С. Тешенко. – К. : Знання, 2002. – 245 с.

Стаття надійшла 20.03.2013 р.

УДК 378.046.4

Ольга КАСЬЯНОВА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

У статті розкриваються особливості науково-методичного супроводу підготовки педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти до оновлення процесу виховання в аспекті ціннісних ставлень особистості.

Ключові слова: науково-методичний супровід, цінності, ціннісне ставлення, оновлення процесу виховання, післядипломна педагогічна освіта.

О. Касьянова. Научно-методическое сопровождение подготовки педагогов к обновлению процесса воспитания. В статье рассматриваются особенности научно-методического сопровождения подготовки педагогов в системе последиplomного педагогического образования к обновлению процесса вос-

питания в контексте ценностных отношений личности.

Ключевые слова: научно-методическое сопровождение, ценности, ценностное отношение, обновление процесса воспитания, последиplomное педагогическое образование.

O. Kasyanova. Scientific and methodical support training of teachers to updates of education. The article exposes features of scientific methodological maintenance of training of teachers in the system of after-Graduate Teachers Training Education before renewal of the education in the scope of value attitude of the personality.

Keywords: scientific methodological maintenance, values, value attitude, renewal of educational procedure, after-Graduate

Teachers Training.

Meta: визначити зміст науково-методичного супроводу підготовки педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти до оновлення процесу виховання в аспекті ціннісних ставлень особистості.

Виховання в підростаючого покоління почуття ціннісного ставлення та розуміння себе як самоцінності в умовах сучасного соціуму видається особливо актуальним з різних причин соціального, психолого-педагогічного та правового характеру. Посилення демократичних процесів, підвищення соціального запиту на духовно-моральну, творчу, діяльнісну особистість та одночасно утвердження недосконалих зразків поведінки, поширення негативних звичок створює

суперечливе виховне середовище для підростаючого покоління.

У нових умовах виникає потреба в інноваційній спрямованості процесу виховання, який "... акумулює глобальні інновації – утвердження нових цінностей та формування на їх основі ціннісних орієнтацій дітей та учнівської молоді, які сприятимуть у ситуації загострення глобальних проблем сучасності інтеграції молодих громадян до світової спільноти та відповідатимуть оновленій соціокультурній ситуації в Україні XXI століття" [7, 60].

Визначна роль виховання передбачає керування індивідуальним становленням людської особистості, на чому наголошував вітчизняний психолог Г. Костюк, тож виховувати означає проектувати поступове становлення якостей майбутньої особистості та керувати здійсненням накреслених проєктів. Отже, якими будуть ціннісні орієнтації сучасного школяра, і яким буде його ціннісне ставлення до себе та інших на власному життєвому шляху, залежить не тільки від соціокультурних умов, а й від уявлень педагогів про цільові орієнтири сучасного виховання, його зміст, використання нових підходів і комплексу інноваційних методів і виховних технологій.

Важливе значення у забезпеченні інтенсивного професійного розвитку педагогів та їх підготовки до оновлення виховання в аспекті ціннісних ставлень відводиться системі післядипломної педагогічної освіти, що передбачає навчання фахівців на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що питання науково-методичного супроводу як провідної технології професійного розвитку педагогів сьогодні постає як одне з вагомих. Сучасна освіта дорослих, зокрема педагогів, у закладах післядипломної педагогічної освіти, на думку більшості зарубіжних та вітчизняних учених (С. Болтівець, С. Змеєва, В. Олійника, Н. Протасової, Т. Сорочан та ін.) має ґрунтуватися на андрагогічних принципах, що передбачають пріоритетність самостійного навчання і спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу; досвід слухачів; актуалізацію результатів навчання; елективність; інноваційність; урахування освітньо-кваліфікаційного та життєвого досвіду, перспективи кар'єрного зростання та вікового періоду; створення умов для вільного та усвідомленого вибору форми навчання.

Питання формування ціннісних ставлень особистості як важливого чинника соціальної регуляції взаємин людей та поведінки індивіда вивчалися Б. Ананьєвим, І. Бехом, В. Мясіщевим. Ставлення, як зазначає академік І. Бех – це реальний дійсний зв'язок, який встановлює людина з об'єктами оточуючої дійсності у своїй свідомості, а провідним компонентом у ціннісному ставленні особистості є емоційний компонент, тоді як знання та вміння опановані нею, опосередковують ставлення [1, 208].

На думку вчених, ціннісні ставлення людини визначають її емоційно-психологічний стан, задоволеність і наповненість життя, його сенс, а система цінностей і сформовані на її основі ціннісні орієнтації регулюють поведінку й діяльність, визначають мотиваційно-споживачку сферу, спрямованість особистості, готовність керуватися цими вартісностями в професійній сфері, громадському житті.

Концептуальні положення сучасного виховання, його змістове наповнення та методико-технологічне забезпечення розглядаються у працях Т. Алексеевої, І. Беґа, О. Безпалько, О. Коберника, В. Оржеховської, К. Чорної та інших. Науковими дослідженнями вчених доведено, що основою виховного процесу на даному етапі є людина як найвища цінність, як результат зміни погляду на виховання, що розглядається як процес залучення особистості до створеної людством системи цінностей, окультурення її життя, сприяння становленню сутнісних сил, творчої активності [1, 4–5]. Отже, завданням педагогів – організаторів виховного процесу – вважається допомога школярам у здійсненні свідомого вибору суспільних вартісностей і на їх основі формування системи ціннісних ставлень.

Головним питанням, що виникає у визначенні змісту виховання в навчальному закладі, є вибір системи цінностей. Адже воно передбачає: передачу соціального досвіду людства, знань, розвиток розумових, фізичних сил дитини, становлення її емоційно-вольової сфери; формування та зміну ставлення до світу; засвоєння способів створення і перетворення явищ та предметів середовища [3, 53]. Тож можна говорити про розумове, моральне, фізичне виховання, виховання почуттів, характеру волі, що складає основу соціальності людини, її ціннісні характеристики.

Цінності кожної людини – це цілий світ: складний, динамічний, суперечливий. Цінністю для неї є все, що має певну

значущість, особистісний та суспільний смисл. Зупинившись на ціннісному ставленні підростаючого покоління, слід пам'ятати, що цінності дітей знаходяться тільки на початку свого формування, тому й недостатньо стійкі, гнучкі та здатні до змін. Особливо гостро така проблема постає в умовах зниження цінності суспільної та особистісної моралі суспільства. При цьому важливим є зв'язок цінностей з практичною діяльністю людини, на чому акцентує І. Бех, оскільки "духовна цінність, яка набула для людини особистісної ваги, лише тоді стає домінуючою її "Я", коли постійно спонукає до відповідних вчинків" [3]. Саме тому процес формування ціннісних ставлень дітей потребує від педагогів створення виховного простору в навчальному закладі на основі спільної діяльності, яка наповнена вартісним значенням, є варіативною, привабливою, соціально та особистісно значущою.

В умовах оновленого українського суспільства суттєвими для організації педагогами процесу виховання дітей є наступні положення: цінність отожднюється з новою ідеєю, яка виступає як індивідуальний або соціальний орієнтир; цінність сприймається як поширений суб'єктивний образ або уявлення; цінність синонімізується з культурно-історичними стандартами; цінність асоціюється з типом "гідної" поведінки, конкретним життєвим стилем [7, 63].

Ураховуючи сказане вище, доцільним бачиться вибудовувати процес виховання відповідно до ключових ліній, визначених Основними орієнтирами виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України: ціннісного ставлення до себе; до людей; до суспільства і держави; до праці; до природи; до мистецтва, що проявляється в їхній свідомості, інтересах, запитах, у реальній поведінці, учинках та забезпечить створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських і загальнолюдських вартісностей [6].

Реалізація в педагогічній виховній практиці орієнтирів тісно пов'язана з готовністю педагогів, яка, на думку багатьох учених, є багаторівневим особистісним утворенням, що містить у собі: розуміння на теоретичному рівні сутності сучасного виховання, усвідомлення значення ціннісних орієнтацій та ставлень у вихованні особистості, здатність проектувати виховний процес, використовуючи нові технології, володіння процедурою оцінювання ефективності виховання, сформованість установки на інно-

ваційність мислення, наявність потреби у професійному саморозвитку. Найважливішим показником готовності виступає виховна позиція педагога як сукупність його виховних цінностей, усвідомлення гуманістичного світогляду, його психологічної установки на реалізацію виховних цінностей на практиці, прагнення до самовдосконалення і самореалізації у професійній діяльності.

Діагностика вважається принципово важливою для визначення рівня готовності педагогів до оновлення процесу виховання. Вона здійснюється шляхом вхідного та вихідного тестування на курсах підвищення кваліфікації, презентації власних педагогічних доробок, майстер-класів, участі в конкурсах фахової майстерності.

Для забезпечення оптимальності підготовки педагогів є необхідним науково-методичний супровід як нова технологія післядипломної педагогічної освіти, що дає можливість опанувати позицію суб'єкта розвитку професіоналізму, обрати певний варіант супроводу за спрямованістю, змістом, формами або терміном проведення [8, 23]. У процесі спільної творчої діяльності працівники інституту, педагоги опрацьовують інновації у вихованні, виробляють необхідні рекомендації, здійснюють моніторинг. Детальна характеристика та етапи технології науково-методичного супроводу, подана у працях професора Т. Сорочан, забезпечують наступність, гарантованість результатів у підготовці педагогів до оновлення процесу виховання [8, 24].

Науково-методичний супровід ефективний за наступних умов: змістове й організаційне поєднання курсового та міжкурсового періодів навчання через створення системи спецкурсів під час проведення курсів підвищення кваліфікації й науково-методичних та практичних семінарів, тренінгів, проєктів у міжкурсовий період; інноваційність методів – забезпечення навчання, у ході якого відбувається перенесення акценту із знаннєвого аспекту на компетентнісний; упровадження активних методів, презентацій, дискусій, ділових і рольових ігор; сформованості андрагогічної компетентності у викладачів, методистів ІШПО як сукупності фахових знань, комунікативних й особистісних якостей андрагога, володіння особистісно орієнтованою, фасилітативними технологіями, усвідомлення психолого-педагогічних особливостей навчання дорослих.

Професійний розвиток організаторів

виховного процесу забезпечується, у першу чергу, системою підвищення кваліфікації Луганського ОШПО, яка сьогодні пропонує освітянам широкий вибір форм (денна: спеціалізовані КПК, базові КПК, інтегровані КПК, додаткові КПК; заочна, дистанційна) та тематики курсів, наприклад: "Система діяльності класного керівника в нових соціокультурних умовах", "Оновлення змісту виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі", "Формування та розвиток творчої особистості дитини через естетичне сприйняття світу" тощо.

Соціально-гуманітарний, професійний, фаховий, контрольно-оцінювальний модуль навчальних планів доповнений новим змістом, формами та методами організації навчання слухачів. До уваги педагогів пропонується спецкурс "Організація виховного процесу в навчальних закладах освіти", який містить питання концептуальних засад сучасного виховання, особливостей виховання дітей в умовах сучасного соціуму, урахування регіональних освітніх програм, проєктування та оцінювання ефективності виховання.

Зміст фахового модуля представлено предметно-науковим, методичним та практичним блоками. До розгляду педагогів пропонується актуальні проблеми організації процесу виховання з урахуванням вимог сьогодення: компетентнісний та технологічний підходи, діяльність дитячих об'єднань, їх формальний та неформальний характер, інноваційний зміст форм та методів, організація учнівського самоврядування тощо.

Організація такого процесу потребує від педагогів чіткого уявлення про цільові орієнтири сучасного виховання підростаючого покоління, що є підґрунтям для визначення його мети і завдань на рівні навчального закладу. Орієнтирами при цьому служать цілі державної політики у сфері виховання, визначені міжнародною комісією "ЮНЕСКО" та регіональними освітніми програмами [2].

Для вирішення означеного завдання навчанням на курсах передбачено тематичну дискусію "Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів", у ході якої, як показує практика, педагогами обговорюються чинники сучасного процесу виховання, технології формування та розвитку ключових компетентностей, шляхи виховання ціннісних ставлень учнів. Проведення науково-практичних конференцій ("Сучасні підходи до організації виховного процесу в ЗНЗ", "Ви-

ховна система школи", "Діагностичне забезпечення процесу виховання") дозволяє слухачам ознайомитися з напрацьованим педагогічним досвідом та презентувати власні виховні здобутки.

Актуальним залишається пошук ефективних шляхів змісту та технологій професійного розвитку педагогів у міжкурсовий період, специфіка якого визначається тривалістю, трирівневою організаційною структурою (інститут післядипломної педагогічної освіти, методичний кабінет та методичне об'єднання), необхідністю органічного поєднання безперервної освіти педагогів з їх професійною діяльністю та самоосвітою. На цьому етапі важливим є проведення семінарів, тренінгів, засідання творчих груп педагогів, підготовка рекомендацій, навчально-методичних матеріалів, створення навчально-методичних комплексів для самоосвіти, використання портфоліо та інших форм узагальнення педагогічного досвіду – усього, що з позиції андрагогіки необхідно для ефективного та результативного навчання.

Особлива увага приділяється проблемі діяльності дитячих об'єднань, потенціал яких дозволяє підліткам орієнтуватися в системі моральних цінностей, опанувати різні соціальні ролі та реалізувати власні інтереси. У визначенні виховних можливостей та соціально-педагогічних цінностей дитячих осередків на часі обласні науково-практичні конференції за темами "Формування світоглядної позиції підлітків", "Формування соціальної активності учнів у дитячому об'єднанні".

У таких умовах посилюється значення консультування, яке ґрунтується на партнерських стосунках, є формою індивідуальної роботи з дорослими. Питання формування ціннісних ставлень у сучасних школярів представлено діяльністю консультативних пунктів кафедри управління освітою ЛОШПО. Серед них - "Організація виховного процесу на засадах психолого-педагогічного проєктування", "Моделювання системи виховної роботи ЗНЗ", "Місце та роль дитячих громадських об'єднань у системі виховання підростаючого покоління".

Компетентнісний підхід у підготовці педагогів до оновлення процесу виховання забезпечується методом проєктів як технології в умовах міжкурсового періоду, який трансформувалася в проєкти професійного розвитку як спеціально сконструйоване розвивальне професійне середовище. Реалізація завдань проєктів здійснюється через тренінгові за-

няття з використанням інтерактивних лекцій, лекцій-презентацій, семінарських та практичних занять, комунікативних вправ, педагогічних ситуацій тощо. Підготовлені в проєктах професійного розвитку тренери, консультанти, експерти, тьютори дають можливість охопити системою безперервної освіти в міжкурсовий період значний загал педагогів області. Серед проєктів професійного розвитку виділяємо наступні: "Соціалізація особистості в умовах сучасного медіасередовища", "Ефективність виховного процесу: методи оцінювання", "Проєктна технологія у виховному процесі школи", "Освітня технологія кейсів у роботі педагога", "Формування моральної культури особистості в навчально-виховному процесі", "Виховна система як соціокультурна взаємодія учасників виховного процесу" тощо.

Використання технологій компетентнісної освіти (ІКТ, проєктні, модульні, інтерактивні, кейсові тощо) створює передумови для професійної взаємодії андрагогів та педагогів, які навчаються. Метою такої взаємодії є формування всіх складових готовності педагога до оновлення організації виховного процесу.

На допомогу вчителям співробітниками кафедри підготовлено та видруковано спеціальні науково-методичні і навчальні посібники: "Організація виховного процесу в навчальних закладах освіти", "Виховний процес у навчальному закладі: організаційно-методичні аспекти", "Модель компетентного випускника: з досвіду діяльності ЗНЗ Луганської області", "Організація патріотичного виховання в ЗНЗ Луганської області", "Шкільні музеї Луганщини".

Освіта дорослих потребує андрагогічної компетентності викладачів і методистів, які з ними працюють. Їхня функція все більше змінюється: від передачі знань до фасилітації, що передбачає надання допомоги дорослим у їхньому саморозвитку та самореалізації. Виконання цього завдання забезпечується проведінням методологічного семінару "Уп-

равління виховною системою загальноосвітнього навчального закладу", у рамках якого розглядаються питання створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей, управління виховною системою навчального закладу, моніторинг ефективності виховної системи.

Комплексними формами організації науково-методичного супроводу є модерація та супервізія як нові функції андрагогів. Модерація передбачає створення творчих груп, які працюють над вирішенням актуальних питань організації виховного процесу. Супервізія, як форма навчання консультантів, тренерів, експертів, тьюторів, дозволяє проаналізувати діяльність педагога та встановити зворотний зв'язок. Як результат – цілісне бачення педагогом своєї роботи, причин виникнення труднощів, усвідомлення сильних і слабких сторін та визначення шляхів подальшого професійного розвитку.

Результати безперервної підготовки педагогів області до оновлення процесу виховання постійно презентуються на сайті інституту, у методичному банку, науково-методичних виданнях інституту та міжнародних і всеукраїнських науково-практичних семінарах, конференціях.

Отже, у сучасному соціумі, яке створює для вихованців суперечливе виховне середовище, зростає значення оновлення процесу виховання, для якого властивою є випереджальна роль у розвитку духовної культури, зупиненні соціальної деградації, пробудженні високих моральних якостей – совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської і власної гідності дітей та учнівської молоді. Перегляд існуючих підходів до виховання, практики його організації та оновлення змісту в контексті ціннісних ставлень – першочергове завдання для педагога. Практичне втілення науково-методичного супроводу, представленого у статті, узгоджується з освітніми вимогами та професійними потребами. Запропонована технологія спрямована на комплексний розвиток умінь, якими виз-

начається професіоналізм організаторів процесу виховання у нових соціокультурних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : сходження до духовності : наук. вид. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Виховний процес у навчальному закладі: організаційно-методичні аспекти : [навч. посіб. для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації] / укл. О. В. Касьянова. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2012. – 100 с.
3. Дитяче об'єднання : формування ціннісних ставлень особистості : наук.-метод. посіб. / А. Б. Зайченко, О. В. Кравченко, В. В. Русова, Н. В. Черненко. – Кривий Ріг : Діоніс (ФОП Чернявський Д.О.), 2009. – 132 с.
4. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipv.org.ua/home/39-programa-vuhovanna-ditej.html?showall=1>
5. Окушко Т. К. Дитяче об'єднання як сприятливе середовище для формування світоглядної позиції підлітків / Т. К. Окушко // Формування світоглядної позиції підлітків у дитячих об'єднаннях : [зб. наук. праць]. – Київ : Ін-т проблем виховання, НАПН України, 2011. – С. 19–24.
6. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565
7. Рудіна О. М. Інноваційність сучасного процесу виховання школярів / О. М. Рудіна // Освіта на Луганщині. – 2006. – № 2 (25). – С. 60–65.
8. Сорочан Т. М. Науково-методичний супровід розвитку професіоналізму керівників шкіл / Т. М. Сорочан // Освіта на Луганщині. – 2002. – № 2 (17). – С. 23–25.

Стаття надійшла 27.05.2013 р.

Мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім воно здається справою знайомою й зрозумілою, а іншим – навіть легкою, і тим зрозумілішою і легшою здається воно, чим менше людина з ним знайома теоретично і практично. (К. Ушинський)